

**14 - 18 YAŞ KATEGORİSİ
MANSİYON**

**DENİZ MAVİSİNDEN GÖK MAVİSİNE UZANAN BİR HİKAYE:
MAHMUT NEDİM**

Hazırlayanlar: Aybala Nisa Kesici, Kaan Akın

İÇİNDEKİLER

Ön Söz	2
Soyağacı	3
Zaman Çizelgesi	4
Mahmut Nedim Kimdir?	5
Gençlik Yılları ve Askere Gidişi	5
Mahmut Nedim I. Dünya Savaşı'nda	6
Karabina Hasan'ın Kızı Hatice ile Evliliği	7
Mahmut Nedim Milli Mücadele'de Batı Cephesi'nde	8
Askerlik Mesleğine Veda	9
Atatürk Sevgisi ve Saygısı	10
Ölümü: Sonsuzluğa Bir Kala	11
Ekler	12
Kaynakça	15
Sonsöz	16

ÖN SÖZ

Çoğu insanın aksine bilinmezliklerle dolu olan gelecek değil, geçmişti benim için. Çünkü *“Geçmiş hatırlamak, şimdi yaşamak, gelecek de kaygılanmak içindi.”* (Jose Saramago) Peki biz geçmişi ne kadar hatırlıyoruz? *“İsmi hatırlayan son kişi de öldüğünde hiç doğmamış olacaksınız.”* diye anonim bir söz vardır. Bu söz üzerine oldukça düşündüm: Bizim bildiğimiz o genel “tarih” olgusunun yanı sıra, her insanın da başlı başına bir tarihi olduğunu göz ardı ettiğimizi fark ettim ve gün yüzüne çıkarılmayıp aydınlığa kavuşturulmayan her şey gibi, bu tarihlerin de karanlığın sessizliğinde kaybolup aslında hiç doğmamış olacaklarını bilmek beni üzmüştü. Sanırım bir insanın ne kadar yaşadığından da öte o insanın hikayesinin ne kadar yaşatıldığı önemliydi. İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin düzenlediği “İzmir’in 150 Yıllık Yerel Tarihine Genç Bakış” yarışması bu hikayelerden birini aktarabilmem adına benim için büyük bir şans oldu. Yaşatılmasına inandığım bir tarih bulmak amacıyla araştırmalara başladım ve sonunda tarihin o tozlu ve karanlık sayfalarından Mahmut Nedim’e ait masmavi bir tarih daha çıkardım. Mahmut Nedim’in tarihine bir çift deniz mavisini göz dokunmuş, sonra zaten kendisi de gök mavisine karışmıştı. Bana da bu masmavi hikaye hiç ölmesin diye kalemimden sizlere aktarmak kaldı. Böylelikle bu uzun soluklu yolculuk için ilk adımı atmış oldum ve şu anda elinizde tuttuğunuz bu projeyi büyük bir özveri ve heyecanla hazırladım. Hissettiklerimi sizin de hissetmeniz ve elinizde başlı başına “bir tarih” tuttuğunuzu unutmamanız dileğiyle...

MAHMUT NEDİM

I. Gençlik Yılları ve Askere Gidişi

*Belli ki beynimde darp izleriyle terk ederim bu kenti
Buralarda hiç yere düşürmedim siyah pelerinimi ama
Konakladığım ilk korunakta usta işi ağlarım
Çok vukuatım vardır derinimde bilmezsiniz komutanım
Yücelay Sal**

Mahmut, 1894 yılında Sivas'ın Kurtlapa Köyü'nde 1839 doğumlu Mehmet Bey ile 1854 doğumlu Mevlude Hanım'ın dördüncü çocukları olarak dünyaya geldi ve çocukluk ile gençlik yıllarının tamamını burada geçirdi. On yedi yaşının sonlarına doğru gönüllü asker olarak orduya katıldı ve zamanla edindiği başarılar sayesinde subay rütbesine kadar yükseldi. 1933 doğumlu kızı Nevres Hanım'ın söylemine göre ailesinin onun için uygun gördüğü "övgüye değer" anlamındaki Mahmut isminin yanına Çanakkale Cephesi'nde savaşırken Atatürk'ün ona vermiş olduğu ve "arkadaş, yakın dost" anlamına gelen Nedim ismi de eklendi. ** Kimi zaman yarının ne getireceğinden habersiz korku içinde, kimi zaman ayak yalın, kimi zaman aç ve susuz, kimi zaman saçlı sakalı birbirine karışmış bir şekilde de olsa 20 yıla yakın bir süre boyunca orduya hizmet etti. Asker olmak için terk ettiği ailesini ve köyünü görmek amacıyla ancak 35 yılı aşkın bir süre sonra Sivas'a geri dönebildi. Fakat o zaman da anne ve babasının kendisini savaşta şehit düşüğünü sandıklarını ve ardından onların da vefat ettiğini öğrendi.

* 6 Şubat 1957 yılında İzmir'de doğan şairimiz Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni kazanıp 1985 yılında mezun oldu. İlk şiiri "Nimete Ağıt" 1985 yılında Milliyet Sanat dergisinde yayımlandı. Birçok ödülü ve 1996 yılında "J" adında yayımlanmış bir şiir kitabı vardır.

** Bu yüzden herkesçe Mahmut Nedim olarak bilinmesine rağmen nüfus kayıtlarında ismi sadece Mahmut olarak geçmektedir. (Bk. "Ekler, Nüfus Kayıt Örnekleri")

II. Mahmut Nedim I. Dünya Savaşı'nda

Askerlik hayatı boyunca I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı da olmak üzere birçok savaşa tanıklık etti. Şüphesiz hayatında derin bir iz bırakacak tüm bu savaşlar içerisinde Rusya sınırlarındaki Ural Dağları'nda gerçekleşmiş olan harp onun için hayatının dönüm noktalarından biri olacaktı. İlerde hayat arkadaşı olacak Hatice'nin erkek kardeşi Karabina Halil Efe burada şehit düşmüştü. Böyle bir ortamda düşmanla cenk etmeye çalışan Mahmut Nedim ise kendi kendine eğer bu savaştan sağ çıkarsa çocuğuna Ural Dağları anısına "Ural" ismini vereceğinin sözünü verdi. Gerçekten de yıllar sonra doğacak olan çocuğuna Ural ismini verecek fakat Ural 1959 yılında, henüz 17 yaşındayken vefat edecektir. *Daha sonra en küçük kardeşleri Cavit de abisinin anısına kendi çocuğuna Ural ismini verecek ve böylece bu olay minik bir anma ritüeline dönüştürülmüş olacaktı.

Mahmut Nedim için büyük bir önem arz eden bir başka savaş ise şüphesiz Atatürk'ün "*Ben size taarruzu değil, ölmeyi emrediyorum.*" sözünü söylediği ve "Cepheden kaçmaya çalışan askerleri vurun." emrinin çıktığı Çanakkale Savaşı olmuştur. Bu cephede yeri geldiğinde süngüyle düşmanla burun buruna savaşan Mahmut Nedim, Hatice Hanım'ın Hasan oğlu Çeşmeli Mustafa diye anılan bir diğer erkek kardeşini de bu cephede kaybetmiştir. Hatta Çanakkale'de, Çanakkale Savaşı'nda ter döken subayların anısına yapılan bir anıtta Mahmut Nedim'in ismi de yer almaktadır. Bu noktada ilginç olan bir başka şey ise anıtta Mahmut Nedim'in doğum tarihinin yer almasına rağmen daha sonra askerlik mesleğinden istifa ettiği için ölüm tarihi bildirilmediğinden ölüm tarihinin yer almıyor olmasıdır. **Kocası emekli olmayıp da istifa ettiği için Hatice Hanım emekli maaşından yararlanamamış ve bu da yıllar sonra üzücü bir olayın yaşanmasına sebep olmuştur. Eve gelen bir avukat Mahmut Nedim'in savaşta kazanmış olduğu madalyaları kendisine vermeleri durumunda Hatice Hanım'a maaş bağlatılabileceğini söyleyerek madalyaları alıp kaçmıştır.

Yıllar sonra katılmış olduğu tüm bu savaşlardan çocuklarına bahseden Mahmut Nedim'in kurduğu şu cümle onun ne kadar zor günler geçirdiğinin de bir kanıtı niteliğinde olmuştur: "*Ölülerle o kadar çok vakit geçirdim ki beni gece mezarlığa bıraksanız çok rahat uyurum. En emin yer orasıdır çünkü.*" Nevres Hanım'ın aktarımına göre annesi de babasından bahsederken Atatürk'ün onun en çok bu cesaretini sevdiğini söylemiş.

* Bk. "Ekler, Nüfus Kayıt Örnekleri"

** Eski nüfus kayıtlarında Mahmut Nedim'in ölüm tarihi bilinmediği için "kapalı" olarak nitelendirilirken, ölüm tarihinin bildirilmesi üzerine yeni nüfus kaydında ölüm tarihi 12.07.1951 olarak değiştirilmiştir. (Bk. "Ekler, Nüfus Kayıt Örnekleri")

III. Karabina Hasan'ın Kızı Hatice ile Evliliği

*Ben sana mecburum bilemezsin
Adını mih gibi aklımda tutuyorum
Büyüdükçe büyüyor gözlerin
Ben sana mecburum bilemezsin
İçimi seninle ısıtıyorum.
Atilla İlhan**

Çanakkale Savaşı'nın ardından Mahmut Nedim'in yolu İzmir'e düşmüştür. Çeşme'de bir kahvehanede otururken bölgenin en zengin ailelerinden biri olan ve savaş sırasında Çeşme'de ulaşımın kolaylaşması açısından bir küp altınının tamamını yol yapımı için bağışlayan Karabina Hasan ile tanışır ve konuşmaya başlarlar. Hasan Efendi'nin kanı Mahmut Nedim'e kaynamaya başlamıştır. Onun dürüst bir insan olduğuna kanaat getirir ve iki evladını da savaşta kaybettiğini, eğer kendisinin gitmeyip Çeşme'ye yerleşirse kızı Hatice ile evlenmesine müsaade edeceğini söyler. Hatice Hanım'ı tanımamasına rağmen Mahmut Nedim bu teklifi kabul eder ve 1919 yılında, 1989 doğumlu Hatice ile evlenirler. Bu evlilikten 11 çocukları olur fakat sadece altısı sağ olarak doğar. Bugün ise çocuklarından 1933 doğumlu Nevres, 1936 doğumlu Neriman ve 1950 doğumlu Cavit Akyaz hayattadır.

* 15 Haziran 1925'te İzmir'in Menemen ilçesinde doğan Atilla İlhan Garip Akımı ve İkinci Yeni şiirine karşı çıkmış ve edebiyatta yeni bir akım olan Mavi ya da Maviciler akımını başlatmıştır. Şiir dışında roman, gezi, deneme, eleştiri yazıları ve bu alanlarda da çeşitli ödülleri vardır.

IV. Mahmut Nedim Milli Mücadele'de Batı Cephesi'nde

Evliliklerinin ardından 15 gün geçmeden Yunanlılar İzmir'e çıkartma yapmaya başlamışlardır. Bu olay üzerine Mahmut Nedim de dahil olmak üzere eli silah tutan herkes yeniden askere gider. Ülkenin birçok yerinde olduğu gibi Çeşme'de de nerdeyse hiç erkek kalmamıştır ki bu yüzden o dönemde nüfusun çoğu kadınlardan, çocuklardan ve yaşlılardan oluşmaktadır. Yunanlılar düzenli olarak kıyıları bombaladıkları için köyde bulunan herkes limandan uzaklaşmak adına dağa çıkar, bombardıman bittikten sonra yeniden evlerine dönerlermiş. Durumun ciddiyeti üzerine içlerinde Hatice Hanım'ın da olduğu Çeşme'de bulunan bütün subay eşlerinin evlerini tahliye etmeleri istenmiştir. Yanlarına sadece birkaç parça kıyafet ve değerli eşyalarını alabilen kadınlar Gülbahçe'ye götürülmüş ve geçici süreliğine oraya yerleştirilmişlerdir.

Atatürk'ün 1 Eylül 1922 yılında Başkomutanlık Meydan Muharebesi sırasında dile getirdiği “*Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!*” nidasının ardından Türk Ordusu son durakları olan İzmir'e doğru ilerlemeye başlamışlardır. 9 Eylül İzmir'in, 12 Eylül ise Urla'nın Kurtuluş Günü olarak tarihe geçmiştir. Fakat Yunanlılar geri çekilirken arkalarında kendilerine dair acı dolu izler bırakmayı da ihmal etmemişlerdi. Bu izler kimi zaman taş taş

üstünde bırakmadıkları için Yanıkköy* adını alan bir köy, kimi zaman Türk askerinin moralini bozmak adına dizilmiş sıralı cesetler oluyordu. Bu savaşın Mahmut Nedim'e de bıraktığı bir iz vardı tabii ki. Hayatının sonuna kadar kolunda taşıyacağı bu kurşun izi belki de vatani için ve İzmir'imiz için yaptığı her şeyin en büyük kanıtı niteliğindedir.

* Yanıkköy, İzmir'in Menemen ilçesinde yer alan bir beldedir.

(Mahmut Nedim Dumlupınar Savaşı'nda üstsubayı da dahil olmak üzere 900 kişiye yakın arkadaşını kaybettiği alandan sırtında yaralı bir asker ile geri çekilmeyi başarmıştır. Yine bu savaşta düşman askerleri tarafından kolundan vurulmuştur. Yine de mücadeleyi bırakmamış ve yaralı haliyle hastaneden çıkıp Atatürk ve silah arkadaşlarına İzmir'e kadar eşlik etmiştir.)

Yurt tamamen düşmanlardan temizlendikten sonra subay eşleri Gülbahçe'den ve yaşadıkları yeri terk etmek zorunda kalan diğer insanlar da başka beldelerden Çeşme'ye dönmüşlerdir. Fakat döndüklerinde karşılaştıkları acı dolu manzara onların da canını oldukça sıkımtır. Köylerinde sağlam hiçbir bina kalmamıştır. Her yer bitap içinde, kullanılmaz bir haldedir. Bu durum bölgede yaşayan Rumlar ve Türkler arasında da gerginliğin baş göstermesine sebep olur doğal olarak. Bu yüzden 1924 yılında Yunanistan ve Türkiye arasında bir mübadele (nüfus değişimi) yapılır. Özellikle İzmir ve çevresinde ikamet eden Rumlar Yunanistan'a, Yunanistan'da yaşayan Türkler ise yeniden anavatanına gönderilirler. Atatürk, bu olaydan iki yıl sonra 30 Haziran 1926 yılında Urla'yı ziyarete gelir. Urla'dan sonra Alaçatı'ya ve Çeşme'ye de uğrar. Bu süreç boyunca Atamıza eşlik eden isimlerden biri İzmir'in kurtuluşunda da büyük bir rol oynayan Mahmut Nedim olur. Hatta Atatürk'ün Urla'ya girişinde çektiği fotoğrafta Atatürk'ün yanında sağdan ikinci sırada sivil bir halde Mahmut Nedim yer almaktadır.*

V. Askerlik Mesleğine Veda

Mahmut Nedim onlarca savaşta bulunmasına rağmen İzmir'in kurtuluşundan sonra uzun bir süre uyuyamaz ve yemek yiyemez çünkü en büyük kızı Nevres Hanım'ın aktarımına göre bu süreç boyunca her yerde kan gördüğünü söylemiş. İşte bu yüzden artık dayanamaz ve emekliliğini beklemeden askerlikten istifa eder. Daha önce de söylediğimiz gibi bu yüzden Çanakkale'deki anıtta ölüm tarihi yazılı değildir ve eşi de kendisi vefat ettikten sonra emekli maaşından yararlanamamıştır. Mahmut Nedim, istifa ettikten sonra geçimini sağlamak amacıyla Alaçatı'da bir içki dükkanı açar fakat bu dükkanı da kardeşi batırır. Bu olay üzerine Uzunkuyu'da kireç ocağı çalıştırmaya koyulur.

* Yine bu fotoğrafın büyütülmüş hali Urla Hükümet Konağı'nda sergilenmektedir.
(Bk. "Ekler, 3. Fotoğraf")

VI. Atatürk Sevgisi ve Saygısı

Şüphesiz Mahmut Nedim'in Atatürk'e karşı beslediği sevgi ve saygısı sorgulaması yapılamayacak kadar büyüktür. Yapılan her inkılabın takipçisi olan Mahmut Nedim eşinin de aynı şekilde olmasını dilemiştir. 1924 yılında memur ve sivil halkı kapsayan Kılık Kıyafet Kanunu'nu, 25 Kasım 1925 tarihinde Şapka Kanunu izlemiştir. Bu kanunlar içerisinde sivil toplumdaki kadınların kıyafetlerine bir kısıtlama getirilmese de halkı modern kıyafetlere özendirme çalışmaları yapılmıştır. Bu kanunlardan sonra Mahmut Nedim de eşine modern kıyafetler ve şapkalar alarak peçesini çıkarıp bunları giymesini istemiştir. Eşi çarşafını çıkarmak istemediği için üç gün boyunca ağlamış ve bunun üzere Mahmut Nedim ona “*Sen bir subay eşi olarak Atatürk'ün istediği gibi modern bir kadın olmalısın. Dışarıya çıktığında diğer kadınlara örnek olmalısın.*” demiştir. Bunun üzerine ikna olan Hatice Hanım yeni kıyafetlerini giymiş ve Mahmut Nedim ile beraber ordu evine ziyarete gitmişlerdir. Mahmut Nedim aynı zamanda Atatürk'ün müziğe olan düşkünlüğünü de bildiği için eşine özel hocalar tutmuş ve ona ut dersleri aldırıştır. Mahmut Nedim'in Atatürk sevgisini aştığı tek kişi eşi de değildir. Çocukları da hep Atatürk ismini duyarak büyümüşlerdir. Hatta Atatürk vefat ettiğinde sokakta ağlayan büyük bir kalabalık gören kızı Nevres ne olduğunu sormak amacıyla gruba yaklaşır ve “Babamız öldü.” cevabını alır. Bunun üzerine endişelenen küçük Nevres kendi babasının öldüğünü düşünür ama daha az önce babasını kahveye giderken görmüştür. Peki bu durumda ölen baba kimdir? Mahmut Nedim Atatürk'ün vefat ettiğini kızına uygun bir dille açıklar ve Nevres henüz 5 yaşında olmasına rağmen tüm gün gözyaşlarını tutamaz.

VII. Ölümü: Sonsuzluğa Bir Kala

*Ağladığını istemem ben ölürsem.
Beni en sevdiğin halimle hatırla.
Uzak bir yerde çalıştığımı düşün.
Hayatta olduğuma inan.
Necati Cumalı**

Deniz mavisini ile başlayan bu tarihin de sonu diğer hepsi gibi gök mavisinde son bulur. Mahmut Nedim babasının ismini verdiği ilk çocuğu Mehmet'in ölümüne tanıklık eder. 27 yaşında evli ve bir çocuk babası olan Mehmet'in göğe yükselişi Mahmut Nedim'i derinden etkilemiş olacak ki ona “*Senin sıran değil, benim sıramdı oğlum.*” cümlesini dahi kurdurur. Bu olaydan sonra 1951 yılında Mahmut Nedim de aile arasında “Atatürk hastalığı” diye bilinen siroz hastalığından gök mavisine yükselir. Hatice Hanım ise çocukları ile ortada kalmıştır ve geçimlerini sağlamak amacıyla çiftçilik yapmaya başlar. Kendisi Karabinaların** kızı olmasına ve çocukluğundan beri lüks bir hayat içerisinde dadılarla büyümesine rağmen onlardan yardım istemez. Hatice Hanım'ın ailesinden yardım istememe sebebi ise vefat edene kadar bir “Karabina” dan da öte “Subay Mahmut Nedim'in eşi” sıfatıyla anılmak istemesi olabilir.

* Necati Cumalı, 1921 yılında bugün Yunanistan sınırları içinde olan Florina’da doğdu. İzmir Atatürk Lisesi’ni bitirdikten sonra Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ni kazandı ve 1941 yılında mezun oldu. 1950-1957 yılları arasında İzmir ve Urla’da avukatlık yaptı. 1939 yılında ilk şiiri yayımlandı. 1940 kuşağının ve Garip Akımı şairlerinin aksine yalın, aydınlık, lirik şiirler yazdı. Şiirden farklı olarak öykü, roman ve tiyatro türlerine de yöneldi. O dönem Yaşar Kemal, Necati Cumalı için “yaşlanmaz şair çocuk” demiştir.

** Bilindiği üzere Karabina bir tüfek markasıdır ve ismini bu aileden alır. Osmanlı zamanında nakkaş ustası olan büyük büyük dedelerinden gelen bu zanaat onları tüfek işlemeciliğine itmıştır. (Bk. “Ekler, Nüfus Kayıt Örnekleri”)

EKLER

**Mahmut Nedim, Askerde İken
Yaptırıldığı Kara Kalem Portresi**

**Mahmut Nedim (Sağ Baştan Birinci)
30 Haziran 1926, Urla / İzmir**

Atatürk'ün Urla'yı Ziyaretinde Çekilmiş Bir Fotoğraf (Sol Baştan Birinci Mahmut Nedim)

30 Haziran 1926, Urla / İzmir

NÜFUS KAYIT ÖRNEĞİ #1

NÜFUS KAYIT ÖRNEĞİ #2

KAYNAKÇA

YAZILI KAYNAKLAR

- Atatürk, Mustafa Kemal. *Nutuk*. Ankara: Art Yayınları, 2005
- Hart, Peter. *Gelibolu*. Çev., Ahmet Fethi. İstanbul: Alfa Yayınları, 2014
- İnan, Ali Mithat. Atatürk'ün Not Defterleri. Ankara: Gündoğan Yayınları, 1998
- Gombrich, Ernst H. *Dünya Tarihi*. Çev., Ahmet Mumcu. İstanbul: İnkılap Yayınları, 2016

İNTERNET KAYNAKLARI

- <http://www.tdk.gov.tr>
- <http://www.ttk.gov.tr>
- <https://isteaturk.com/g/icerik/Ataturk-Devrimleri/198>
- <http://www.urla.bel.tr/Sayfa/20/ataturk-un-urla-ziyaretleri>
- <https://www.turkiye.gov.tr/nvi-alt-ust-soy-bilgisi-sorgulama>
- <http://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/turk-kurtulus-savasi-897>
- <http://www.leblebitozu.com/15-onemli-sairimizin-umut-dolu-siirleri/>
- <https://www.otuzbeslik.com/yazilar/izmirli-and-izmire-yolu-dusmus-sairler>